

ผลพลอยได้จากการสำรวจโรคในท้องที่

สมานพิพิธกุล สพ.บ. และประกาย จิตรกร สพ.บ.

กองวิชาการ กรมปศุสัตว์

ในระหว่างที่กองวิชาการได้ส่งหน่วยสำรวจโรคออกไปปฏิบัติงานในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ นั้น หน่วยสำรวจมักได้พบโรคแปลก ๆ ซึ่งไม่แน่ใจว่าเป็นโรคอะไรแต่ต้องนำวัตถุตัวอย่างหรือสัตว์ป่ามาทดสอบศึกษา กันที่กองวิชาการ กรมปศุสัตว์บ่อย ๆ บางครั้งบางคราวได้รับคำปรึกษาหารือจากสัตวแพทย์ท้องที่หรือเจ้าของสัตว์เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เราก็ได้พยายามช่วยเหลืออย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

จะได้นำตัวอย่างโรคในสุกรโรคหนึ่งซึ่งหน่วยสำรวจโรคได้พบและได้นำมาพิสูจน์ที่กองวิชาการ โรคนี้ได้พบที่โรงเรียนเกษตรกรรมนครปฐมครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ และพบที่ศูนย์วิจัยเกษตรจังหวัดขอนแก่นในปี ๒๕๑๑

อาการของสุกรป่วยที่ได้เห็นก็คือสุกรป่วยมักมีลักษณะผอมแห้ง มักพบเลือดปนกับอุจจาระอยู่ในคอก อาการไม่แตกต่างกับอาการอุจจาระร่วงด้วยสาเหตุอื่นเว้นแต่มีเลือดปนอยู่กับอุจจาระในบางครั้งบางคราว เมื่อให้การรักษาสัตว์มักจะแสดงว่ามีอาการดีขึ้นแล้วก็กลับมีอุจจาระกร่วงอีก สุกรบางตัวตาย หลังจากที่แสดงว่าหายป่วยแล้ว

เมื่อตรวจซากมักจะพบเลือดในลำไส้ใหญ่ การตายของสุกรเป็นอย่างประปราย ไม่แสดงว่าเป็นโรคระบาดรุนแรง แต่จากการตรวจซาก ก็มักพบลักษณะที่ผิดปกติอย่างเดียวกัน คือลำไส้ใหญ่อักเสรมีเลือดออก

หน่วยสำรวจโรคได้ทำการศึกษาโรคนี้ร่วมกับฝ่ายแบคทีเรียกองวิชาการทุกครั้งที่ได้พบสัตว์ป่วยและตาย เมื่อได้นำลำไส้ใหญ่มาล้างน้ำให้สะอาดแล้วจึงชุกเยื่อลำไส้ออกบ้ายกระຈกและย้อมสีดู ปรากฏว่าพบเชื้อแบคทีเรียชนิดหนึ่งเป็นรูปแท่งโค้ง ตัวของแบคทีเรียชนิดนี้ค่อนข้างหลาย ๆ ตัว สลับส่วนโค้งกลับไปกลับมา เมื่อคลุกโช้ของ

แบคทีเรียชนิดนี้จะเห็นคล้ายเกลียวหรือส่ว่าน แบคทีเรียชนิดนี้ติดสีแกรมลบ ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นเชื้อไวรัส ซึ่งเชื่อนี้ทำให้เกิดโรคอหิวาต์ในคน แต่ไวรัสในสุกรเป็นชนิดหนึ่งเรียกว่าไวรัสอูซิส ซึ่งไม่ทำให้เกิดโรคในคน แต่ทำให้เกิดโรคเฉาะในสุกรเท่านั้น

การจะเพาะเชื้อไวรัสในสัตว์นั้นยากกว่าการเพาะเชื้ออหิวาต์ในคนมาก เพราะต้องเพาะในอาหารเลี้ยงเชื้อพิเศษและต้องจำกัดอากาศด้วยเชื้อจึงจะขึ้น นอกจากนั้นในลำไส้ของสัตว์ยังมีเชื้อไวรัสชนิดที่ไม่ทำให้เกิดโรคอยู่ในลำไส้ด้วย แม้จะใช้วิธีพิเศษเพาะหาเชื้อไวรัสจากลำไส้แล้วก็ตาม เชื้อไวรัสที่เพาะได้จากลำไส้สัตว์อาจไม่ใช่ชนิดที่ทำให้สัตว์เกิดโรค ฉะนั้นการวินิจฉัยโรคจึงอาศัยจากการชุกเชื้อบรูแลงโตใหญ่ที่ล้างเอาเลือดออกแล้ว และพิจารณาจากประวัติของโรค, อาการของสุกรป่วยและลักษณะที่ผิดปกติของอวัยวะคือลำไส้ใหญ่อีกเสบมีเลือดออก

จากการพิจารณาดังกล่าวแล้วจึงสรุปได้ว่าสุกรป่วยเป็นโรค ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า สไวน์คิสเซนเทอร์ โรคนี้มีชื่อพ้องหลายชื่อ คือ ไวริโอคิสเซนเทอร์, อีมอเรียคิสเซนเทอร์, อะมีบิก-โลคคิสเซนเทอร์ และบลัดคัสเตอร์

โรคนี้ยังไม่มีชื่อเป็นภาษาไทยที่แน่นอน ถ้าจะใช้คำว่าโรคบิต ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า คิสเซนเทอร์ ก็จะไปพ้องกับโรคค็อกซิดิโอซิส ซึ่งเกิดจากเชื้อโปรโตซัว และเราใช้กันในภาษาไทยว่าโรคบิต ทั้ง ๆ ที่โรคค็อกซิดิโอซิสในภาษาอังกฤษมิได้มีชื่อพ้องที่เกี่ยวข้องกับคำว่าคิสเซนเทอร์เลย ซึ่งเป็นโอกาสที่จะช่วยกันคิดชื่อของโรค สไวน์คิสเซนเทอร์ว่าควรจะใช้ชื่ออะไรในภาษาไทย โรคนี้ไม่ใช่โรคที่หายากในเมืองไทย เราจะพบเสมอในคอกสุกรที่เลี้ยงรวมกันมาก ๆ ทั่วประเทศไทย

อาการของโรคสไวน์คิสเซนเทอร์ โดยมากมีอุจจาระร่วง ผอมแห้งและน้ำหนักลด ระยะพักตัวของโรคประมาณ ๑-๒ สัปดาห์ บางครั้งสัตว์ไม่แสดงให้เห็นอาการป่วยหลายสัปดาห์หรือหลายเดือนภายหลังที่นำเอาตัวเป็นโรคเข้ามาในฝูง อาการนี้มักเห็นได้ในครั้งแรกก็คือสวามันุ่ม ในรายที่มีอาการรุนแรงสวามันุ่มมาก สุกรป่วยยังกินอาหารได้ก็ในฝูงที่ไม่ได้ให้การรักษาสัตว์อาจจะตายไม่กี่ตัวจนอาจจะตายถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์

สัตว์ที่ป่วยเป็นโรคนี้ในวันแรกจะมีอุจจาระร่วงไม่แตกต่างกับอาการอุจจาระร่วง

ก้วยสาเหตุอื่น แต่ต่อมาในวันที่สองหรือที่สามจะมีเยื่อลำไส้หรือเลือดปน ในสัตว์อ่อนมักมีเลือดปนในอุจจาระ ในสัตว์อายุมากอุจจาระมักกลายเป็นสีคำ ระยะของโรคตั้งแต่ ๒-๓ วันถึง ๓-๔ สัปดาห์หรือนานกว่านั้น สัตว์มักตายในสัปดาห์ที่สอง สุกโรอาจจะแสดงว่า หายป่วยได้เองแล้วก็กลับเป็นโรคอีก สัตว์บางตัวตายในระหว่างที่โรคกลับ (รีเคอเรนซ์) สัตว์บางตัวเป็นโรคซ้อน (คอนเคอเรนซ์) ร่วมกับเชื้อซัลโมเนลล่า

สำหรับการวินิจฉัยโรคในท้องที่ ๆ ไม่มีห้องปฏิบัติการ ก็โดยอาศัยการตรวจพบเลือดในอุจจาระสัตว์ป่วย ประวัติของการตายเป็นระยะ ๆ โดยมีอาการอย่างเดียวกัน และตรวจพบเลือดในลำไส้ใหญ่เมื่อทำการตรวจซาก

สำหรับการรักษานั้น เนื่องจากขณะนี้ยังไม่มีวิธีรักษาที่แน่นอน การให้ยาจึงเพื่อบรรเทาอาการป่วยและลดอัตราการตายลงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะโรคนี้ทำให้สัตว์ป่วยเสียน้ำหนักไปมาก หรืออาจทำให้สัตว์ตายลงซึ่งเป็นผลทำให้สูญเสียรายได้ไปทั้งสองกรณี การให้ยาไม่ว่าชนิดใดก็ตามโรคก็ยังสามารถกลับมาได้

ยาที่ใช้กันก็มียาจำพวกเข้าสวรหนู และปฏิชีวนะบางอย่าง ยาจำพวกสวรหนูโดยมากนิยมใช้ อาซานิลิก แอซิก (เอ. เอ.) หรือโซเตียมอาซานิลेट (เอ็น. เอ. เอ.) ถ้าใช้ เอ.เอ. ในขนาด ๒๕๐ ส่วนในอาหารหรือน้ำดื่มนส่วน และ เอ็น.เอ.เอ. ๑๗๕ ส่วนในดื่มนส่วน จะได้ผลดีที่สุดในการลดอัตราการป่วยและตาย และทำให้สัตว์มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น สำหรับการรักษาคด้วยปฏิชีวนะนั้นใช้ไทโกลิน ๒๕๐ มิลลิกรัม/แกลลอนในน้ำดื่ม ๕ วัน แล้วตามด้วยไทโกลิน ๑๐๐ มิลลิกรัม/ตันในอาหาร ๒๘ วัน สเตรพโตมัยซินและบราซิลินก็ใช้ในการรักษาโรคนี้ สำหรับสเตรพโตมัยซินให้กิน ๑ กรัมต่อสุกรหนึ่งตัวต่อวันให้กิน ๓-๕ วัน ส่วนบราซิลินให้ ๑๐๐,๐๐๐ หน่วย เป็นเวลา ๖ วัน

วิธีป้องกันโรคสโวน์คิสเซนเทอร์รี่ ใช้หลักการสุขาภิบาลโดยทำคอกให้สะอาด ไม่เลี้ยงรวมกันมาก ๆ ในคอกเดียวกัน ผู้เลี้ยงล้างเท้าให้สะอาดก่อนเข้าไปในแต่ละคอก และกำจัดตัวที่เป็นตัวนำโรคออกจากฝูง การสังเกตตัวนำโรคนั้นให้ดูเลือดที่ปนมากับอุจจาระ